

מענים בקהילה לאנשים המתמודדים עם משבר נפשי חריף סקירה בין-לאומית

הילה רימון גרינשפן יעל קורן

עריכת לשון: רעיה כהן
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

הסקירה הוזמנה על ידי משרד האוצר ומומנה בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | כסלו תשפ"ג | דצמבר 2022

תקציר

רקע

אשפוז פסיכיאטרי אקוטי הוא אשפוז בבית חולים פסיכיאטרי סגור שנועד לסייע לאנשים הנתונים במשבר נפשי חריף וזקוקים לתמיכה אינטנסיבית לצורך ההתמודדות עימו. בעולם פותחו מענים המהווים חלופות לאשפוז פסיכיאטרי אקוטי ובמהותם הם פועלים לטיפול במסגרת הקהילה ולשילוב בה. מענים אלו פותחו על רקע חוויות אשפוז קשות שרווחו בעבר ועל רקע עלויות גבוהות של אשפוז מוסדי; גם אימוץ גישת ההחלמה בבריאות הנפש – גישה הרואה באדם שותף מרכזי ושווה לאנשי המקצוע בתהליך ההתמודדות עם המוגבלות הנפשית שלו – וכן תהליכי אל-מיסוד המתרחשים בעולם החל משנות החמישים של המאה הקודמת תרמו לפיתוח המענים. יתרון המענים מתבטא במתן מענה מהיר, המותאם לאדם וככל האפשר אינו מנתקו ממסגרת חייו הרגילה, שלא כמו אשפוז פסיכיאטרי 'מסורתי'. מענים בקהילה למשבר נפשי חריף מנסים גם למנוע אשפוזים פסיכיאטריים חוזרים. עלותם של מענים בקהילה נמוכה יותר מזו של אשפוז פסיכיאטרי, מקבלי השירות רואים בהם מענים עדיפים ומאיימים פחות, והתווית המוצמדת להם אינה שלילית כמו זו של אשפוז פסיכיאטרי. לפיכך יש חשיבות רבה לשמר ולקדם אותם. משרד האוצר פנה אל מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לערוך סקירה בין-לאומית של מענים אשר מהווים חלופה בקהילה לאשפוז פסיכיאטרי אקוטי של מבוגרים.

מטרה

לספק תמונת מצב עדכנית ומקיפה על סוגי מודלים בעולם שנועדו לתת מענה בקהילה למבוגרים, בעת משבר נפשי חריף.

שיטה

- סקירה בין-לאומית של מאמרים אקדמיים וכרסומים גלויים באתרי אינטרנט, כגון דוחות מחקר וספרות אפורה על מענים בקהילה המוצעים במדינות שונות ומיועדים למבוגרים שנתונים במשבר נפשי חריף. הסקירה התמקדה בגישות, בפרקטיקות ובמודלים רווחים ובחנה יישומים שלהם בפועל, ככל שאותרו.
- ראיונות חצי מובנים (דצמבר 2021 – מארס 2022) עם מומחה מהאקדמיה, עם איש מקצוע ועם פעיל חברתי בתחום בריאות הנפש בארץ. הראיונות נערכו פנים אל פנים או באמצעות שיחת וידאו מקוונת.

ממצאים

הסקירה מראה כי את מגוון המענים אפשר לחלק לשני מודלים:

- מענים המהווים מסגרת שהייה
- מענים שאינם מהווים מסגרת שהייה

מענים המהווים מסגרת שהייה מספקים ככלל שירות קצר מועד באופיו ותחום בזמן. השירות במסגרות השהייה אינו ניתן בכפייה, והן פועלות על פי גישת ההחלמה. הן מתבססות על מידה גבוהה של מעורבות ותמיכת עמיתים עם ידע מניסיון, ולעיתים השירות כולו ניתן בידי עמיתים. לרוב הן מציעות חיבור לשירותי בריאות נפש אחרים בקהילה המקומית, והן גם ממשיכות לספק תמיכה ושירות למי ששהו בהן בתום תקופת השהות.

מענים שאינם מהווים מסגרת שהייה מאפשרים לאדם לשהות במקום מגוריו הרגיל ולקבל טיפול למשבר הנפשי החריף. אפשר לקבל את הטיפול במרכזי טיפול או במסגרות חברתיות בקהילה, או באמצעות צוותים ייעודיים המגיעים למקום המגורים של האדם. לעיתים המענה מספק שירות מהיר ומיידי ונועד לטפל באדם הנתון במצב המשבר עד להעברת הטיפול לגורמי טיפול אחרים בקהילה או עד לאשפוזו, ולעיתים הוא פועל לאורך זמן, לפי הצרכים המשתנים של צרכן השירותים ולפי רצונו.

נוסף על שני מודלים אלו קיים מודל טריאסטה, על שם העיר באיטליה, המציע הסתכלות מקיפה על אופן ארגון שירותי בריאות הנפש ברמה המקומית.

לא אחת, מודלים של מענה בקהילה למשבר חריף, בין במסגרת שהייה ובין במסגרת ללא שהייה, מבוססים על תפיסות עולם וגישות חדשניות לצורך הבנת המשבר החריף וטיפול בו.

היבט מרכזי במודלים אלו הוא יצירת קשרים הדוקים ויחסי אמון בין מקבלי השירות לאנשי הצוות. המענים בקהילה מספקים רצף טיפול, ובתום תקופת הטיפול הרשמית, אנשי הצוות מפנים את המטופלים לגורמי טיפול אחרים בקהילה, לפי הצורך, או דואגים שיקבלו שירותי המשך.

לבסוף, מגוון המענים בקהילה בעת משבר נפשי חריף יכול להתאים למגוון צרכני שירות ולצורכיהם הייחודיים – נשים, קהילת הלהט"ב ועוד.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
1	1.1 רקע
4	2. מטרה
4	3. שיטה
5	4. ממצאים
5	4.1 מענים בקהילה במסגרת שהייה
12	4.2 מענים בקהילה שאינם במסגרת שהייה
23	4.3 מודל טריאסטה – מענה מקיף למתן שירותי בריאות הנפש בקהילה
27	5. מגבלות הסקירה
28	6. סיכום ודיון
29	עוד פרסומים של המכון בנושא
30	מקורות